Selvitys neuropsykiatrisen valmennuksen käytöstä ja koulutuksesta

Hanna Nyfors

17.5.2022

Selvityksen tarkoitus ja tavoite

Tarvitaan kokonaiskuva neuropsykiatrisesta valmennuksesta ja miten valmennusta koulutetaan Suomessa.

Selvityskysymykset olivat:

- Minkälaista koulutusta on tarjolla neuropsykiatriseen valmennukseen?
- Mikä on koulutuksen sisältö ja laajuus?
- Mitä neuropsykiatrisella valmennuksella Suomessa tarkoitetaan?
- Koulutuksen käyneiden määrä, ja missä he työskentelevät?

Selvityksen toteuttaminen

- **Tausta-aineisto**, kirjallisuus, tutkimukset ja verkkomateriaali
- **Haastattelut**:
  - Asiantuntijahaastattelut; ADHD-Käypä hoito –suositus pj. lastenpsykiatri Anita Puustjärvi; tutkija Miika Vuori
  - Kouluttajien haastattelut; Kirsi Saukkola, Leena Mannström, Eeva-Liisa Tamski
  - Tampereen nepsy-tiimin neljän päätoimisen valmentajan ryhmähaastattelu
  - ADHD ja Autisminkirjon lapsen vanhemman haastattelu
- **Webropol –kyselyt** 150 valmentajalle ja 46 kouluttajalle toteutettiin 10.1. – 26.1.2022
- Kohdennetut **sähköpostikysymykset** valmennuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä Kelan suunnittelijalle

Mitä on neuropsykiatrinen valmennus?

- **Coaching** – ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa
- Neuropsykiatrinen valmennus on **käytännönläheistä arjessa tapahtuvaa ohjausta ja tukea** lapsille, nuorille tai aikuisille, joilla on neuropsykiatrisia oireita tai erityispiirteitä; valmennus täydentää muita palveluja
- Palveluntuottajat ja järjestöt määrittelevät valmennuksen tuki- tai ohjausmuodoksi, ohjauksellisiksi tai tavoitteellisiksi kuntoutusmenetelmäksi
  - prosessi, **lähestymistapa tai ajattelu- ja työskentelytapa**
  - määritellään usein tavoitteiden tai ominaisuuksien avulla
  - valmennus on osa moniammatillista kuntoutussuunnitelmaa

Psykososiaalisten menetelmien hyödyistä

Kaikkeen hyvään psykosos hoitoon ja kuntoutukseen voi sisältyä psykoterapeuttisia aineksia ilman psykoterapiaakin (Palko 2018)

TUTKITTUA, vaikuttavaa

käyttäytymishoito

vanhempienohjaus

koulussa toteutettu tuki

kognit behavior. yksilö- ja ryhmäpsykoterapiat

Kelan Oma väylä-kuntoutus

NEUROPSYKIATRINEN VALMENNUS

kognit-behavior. terapiat & ratkaisu- ja voimavarakeskeinen & käyttäytymisohjaus toteutettuna ARKIYMPÄRISTÖSSÄ

VÄHÄN TUTKITTUA TIETOA

neuropsykologinen kuntoutus

psykoedukaatio

toimintaterapia

Neuropsykiatrinen valmennuskoulutus Suomessa

Sosiaali-, terveydenhuollon tai kasvatus- ja opetusalan pohjakoulutus
Koulutus nojaa ratkaisu- ja voimavarakeskeiseen viitekehykseen, jossa kognitiivis-behavioraalisen, käyttäytymisohjauksen ja positiivisen psykologian tietoperustaa

Tukea omalle työlle, työote

Päätoiminen VALMENTAJA
- Kehitykselliset häiriöt
- Hoitokokonaisuus
- Ratkaisukeskeisyys
- Menetelmät
- Valmennusprosessi
- **itsenäiset valmennussuhteet**

MINI-NEPSY 1-5 op

Ratkaisukeskeinen neuropsykiatrinen valmentaja 20 – 30 op
noin vuoden kestävä lähi- ja etäjaksoja sisältävä koulutus

Vrt. Nepsy- terapeutti 30 op

Neuropsykiatrinen valmennuskoulutus on täydennyskoulutusta

- Koulutus käynnistyi ADHD-liiton hanketyön menetelmäkoulutuksen pohjalta; laajentui sisällöllisesti 2000-luvun alkupuolelta
- Kirsi Saukkolan lyhyet intensiivikurssit vuonna 2003; Ammattiopisto Spesia (ent. Järvenpään invalidien amm op) käynnisti ensimmäisenä 5 op:n ADHD coach -koulutuksen
- Ensimmäinen pitkä 20 op koulutus vuonna 2006
- Koulutuksen järjestäjien ja tuottajien määrä kasvanut näihin päiviin asti
    - Verkkosivuilla koulutuksen tarjoajia koulutusorganisaatioita 48, mm. kaikki kesäyliopistot
    - Alan yrittäjiä tai valmentajia, jotka järjestävät koulutusta havaittiin noin 20
- Valmentajien kouluttajista tai valmentajista ei ole tarkkoja rekisteritietoja

Tavallisimmat ADHD-valmennuksen tavoitteet ja menetelmät (Kh-suositus 2019)

Tavoite	Menetelmä
Opiskelutaidot	erilaiset oppimisstrategiat, muistiinpanotekniikat, tuntityöskentelyä tukevat menetelmät
Ajanhallinta	Visuaalinen kello, aikataulutus, päiväjärjestys, erilaisten muistutuste hyödyntäminen, kalenterin käytön systemaattinen opettelu
Arjen hallinta	Ympäristön muokkaus, paikat erilaisille tavaroille, toimintajärjestyks luominen
Toiminnanohjauksen ongelmat	Tehtävien pilkkominen, ohjeiden jäsentäminen, toimintaa tukevier muisti- tai kuvalistojen käyttäminen

Koulutuksen tavoitteet ja sisältöalueita

- Tietämys vahvistuu **neuropsykiatrisista vaikeuksista** ja opitaan **keinoja tukea, ohjata ja valmentaa**
- Luodaan valmiuksia, aiempi ammatillisuus ja tietämys vahvistuu, opitaan ja omaksutaan ohjaamistaitoja, tunnistamista, keinoja ja työkaluja sekä niiden soveltamista.

- **SISÄLTÖJÄ** mm. opetuksen ja ohjauksen työmenetelmiä; neuropsykiatriaa ja diagnosointia, psykiatrisia oireita ja riippuvuuksia; lääkehoitoa; hoidon- ja kuntoutuksen kokonaisuutta osana palvelujärjestelmää; laajasti nepsy-haasteiden tukemista, valmennuksen menetelmiä ja – prosessi- ajattelua sekä valmentamisharjoittelua.

Kyselyyn vastanneiden valmentajien **taustakoulutus**

- lähes puolella terveydenhuollon pohjakoulutus; suurin osa sairaanhoitajia ja toimintaterapeutteja
- Sosiaalialan osaajista suurin osa sosionomeja
- Opettajista suurin osa kasvatustieteen maistereita, osa erityisopettajia

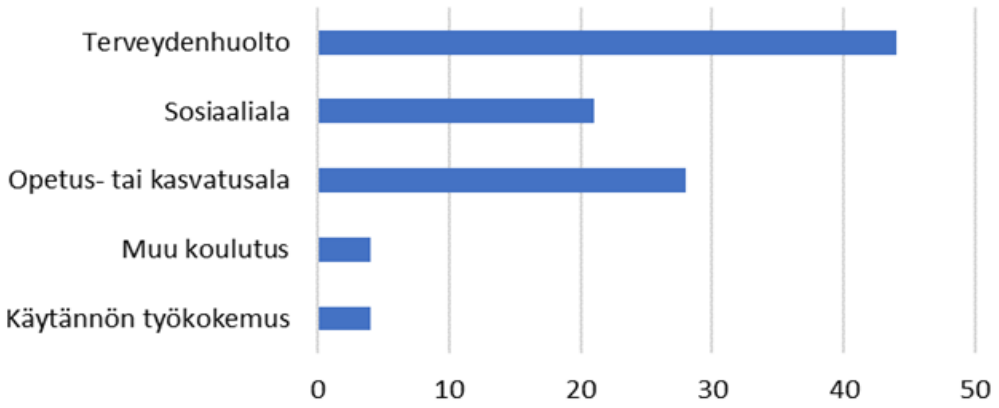

Kyselyn valmentajat toimivat pääasiassa **ammatin-harjoittajina tai yksityissektorilla**

Suurin osa valmentajista hyödyntää taitojaan omassa työssään

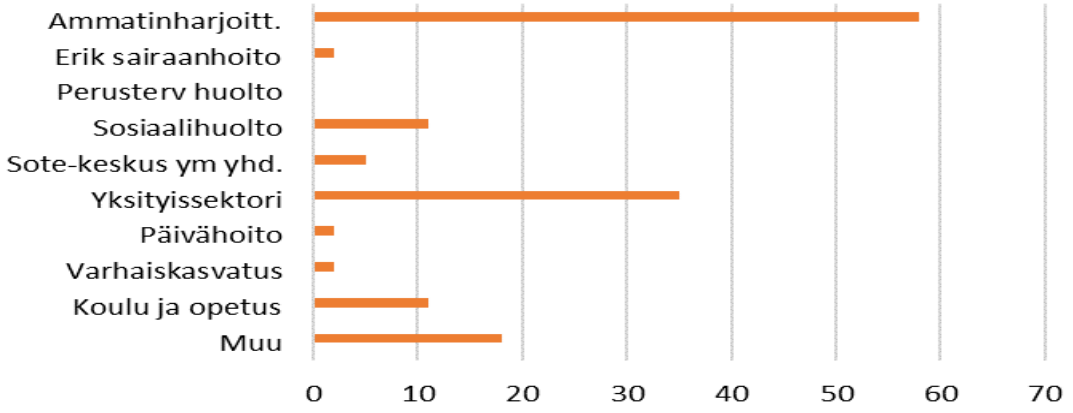

Miten valmennukseen pääsee?

- Neuropsykiatrista valmennusta **myönnetään julkisella sektorilla**
  - Toimintakykyä tukevana toimintana, erityisenä tukena, vahvistetaan selviytymistä arjen toiminnoista, osallisuuden edistämisenä ym.
  - **Mielenterveyslain, terveydenhuoltolain, sosiaalihuoltolain,** vammaispalvelulain tai kehitysvammalain nojalla
  - Valmennus voidaan tuottaa omana toimintana tai ostopalveluna
- Osa asiakkaista **hakeutuu ja kustantaa valmennuksen itse**
- Kela ei järjestä neuropsykiatrista valmennusta, mutta valmennusta
  - sisältyy **harkinnanvaraisena kuntoutuksena** järjestettyyn LAKU perhekuntoutukseen ja Oma väylä-kuntoutukseen sekä esim. ADHD ym. henkilöille järjestettäviin sopeutumisvalmennuskursseihin
  - henkilö voi saada tarvittaessa **vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta**

Valmennukseen lähettävät tahot

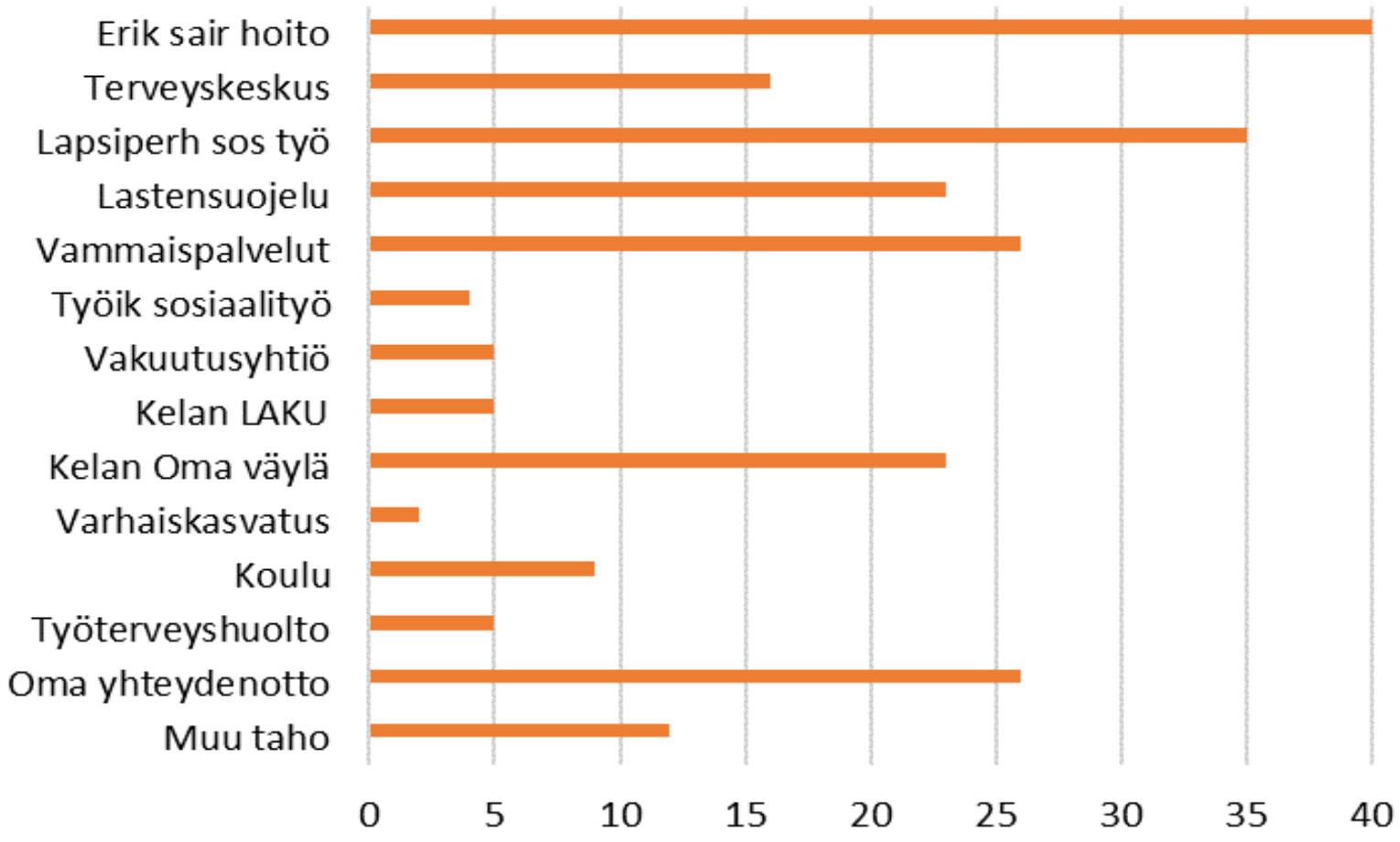

Neuropsykiatrisen valmennuksen luonnehdintoja tulosten mukaan

- Asiakkaat ovat pääosin kouluikäisiä lapsia ja nuoria aikuisia
- Valmennus soveltuu parhaiten nuorille 16–25-vuotiaille valmennettaville, myös aikuisille
- Yleisimmät taustaongelmat asiakkailla ovat kehitykselliset häiriöt (oppimisvaikeudet, autisminkirjon, ADHD ym.); valmennus sopii myös mielenterveyden ja käytöshäiriöiden sekä perheen olosuhteiden muutos-tilanteiden haasteisiin.
- Lähestymistapana ratkaisu- ja voimavarakeskeinen valmennus (77 %)
- Aina arjen suunnitelmien luomista ja seurantaa; kognitioon, käyttäytymiseen ja tunnesäätelyyn liittyvää harjoittelua
- Reilu puolet nimeää aina läheisten ohjauksen sekä yhteistyötapaamiset hoitoyhteisön ja läheisten kanssa

Valmentamisessa on tärkeää

Asiakkaan

- omista tarpeista lähtevät, konkreettiset ja selkeät tavoitteet sekä onnistumiset auttavat arjessa pärjäämistä
- oivallus omista ominaisuuksista ja piirteistä
- sitoutuminen uusien asioiden harjoitteluun, oma aktiivisuus ja ymmärrys muutostarpeesta; joustavuuden opettelu
- mahdollisuus elää omannäköistä elämää
- arjen ja harjoittelun integrointi valmennettavan kotiin/muihin luonnollisiin toimintaympäristöihin

Lasten ja nuorten valmennusmenetelmistä

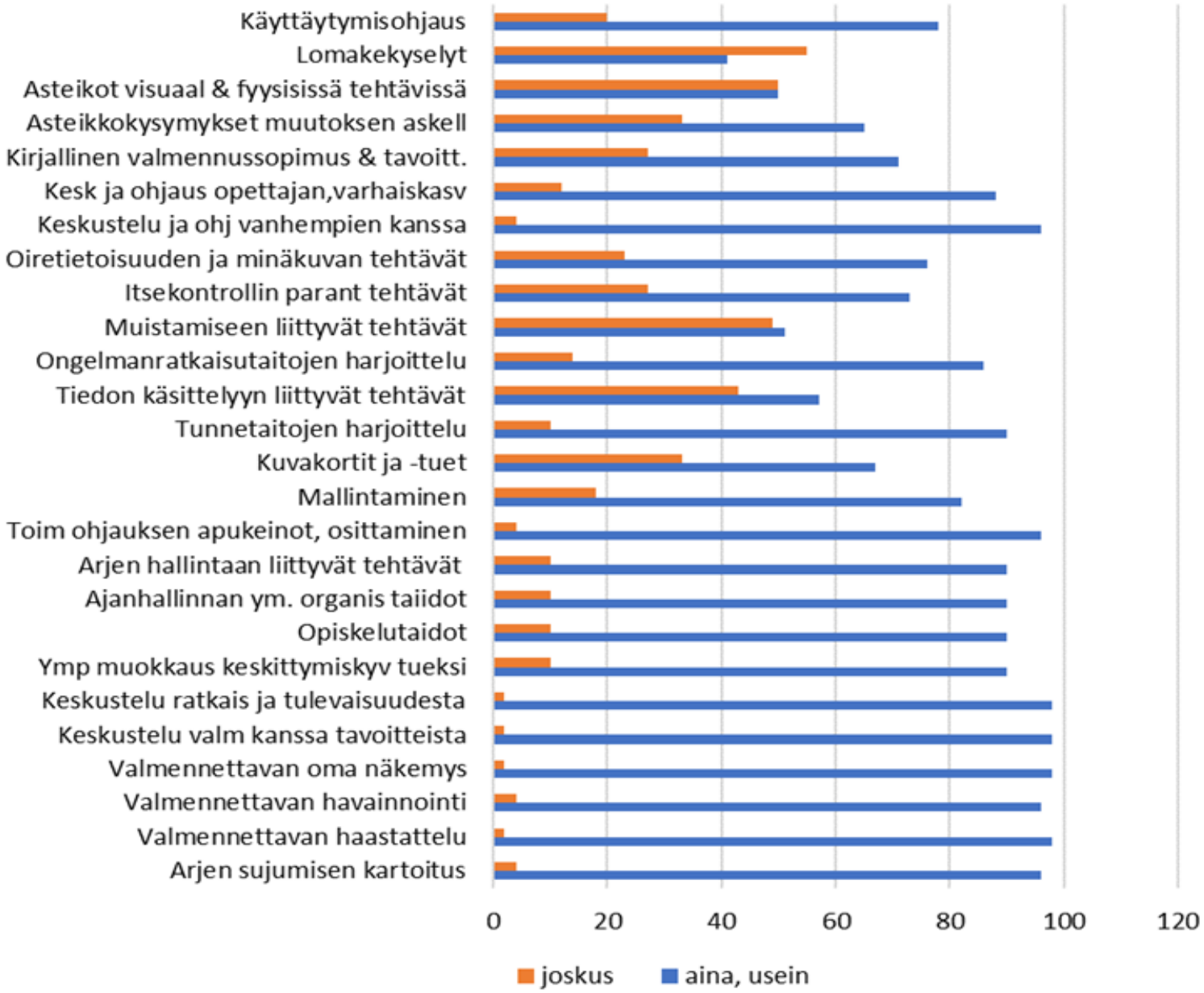

Pohdintaa & johtopäätöksiä 1/4

Mitä uutta valmennus tuo olemassa olevaan tukiviidakkoon?

- Varhainen tuki, ei tarvita välttämättä diagnoosia
- Arvostava kohtaaminen; ”saa olla sellainen kuin on”
- Lähdetään siitä, mitä lapsi ei pysty tekemään, mikä arjessa ”mättää”
- Hyödynnetään mallintamista, ongelmien palastelua ja strukturointia, asioiden yhdessä tekemistä, rinnalla kulkemista
- Käytännön arjessa toimimista ja konkreettista tekemistä

Pohdintaa & johtopäätöksiä 2/4

Erilaisia koulutustahoja on **suuri määrä**.

Koulutusohjelmissa pääosin yhteneviä aineksia, painotukset eroavat

➡ vaikeus arvioida koulutuksen laatua ja osaamista

Valmentajat luoneet oman ammatinharjoittajien kentän palvelujärjestelmän ”sisään”

➡ valmennukselle ja ”kevyille” palveluille on tilausta;

Järjestelmästä puuttuu matalan kynnyksen palveluja,

Historia nojaa pitkiin intensiivisiin yksilöterapioihin.

Pohdintaa & johtopäätöksiä 3/4

- Tarkasteltaessa **koulutuksen viitekehystä ja valmennuksen keinoja**, jotka ovat psykoterapioista osin omaksuttuja tekniikoita, valmennus on työmenetelmänä lääkinnällistä kuntoutusta osana monialaista kuntoutusta

➡ menetelmät juontavat terveydenhuollon toimintatavoista;
asiakkuus ja perheen olosuhteet voivat viitata sosiaaliseen kuntoutukseen
muutoksen ja oppimisen tavoitteet kasvatukselliseen kuntoutukseen.

Pohdintaa & johtopäätöksiä 4/4

- Resurssien näkökulmasta on merkitystä sillä, **saadaanko palvelulla aikaan tuloksia**
- Tarvitaan **näyttöä** valmennuksen vaikutuksista ja yhteiskunta-tieteellistä, terveys- ja lääketieteellistä tutkimusta menetelmistä, jotka nojaavat myös opetus- ja kasvatusalan tutkimuksen soveltamiseen.

➡ Tutkimusnäyttö voisi taata hyväksynnän, vaikka valmennus tarjoaa tällä hetkellä perheiden laajasti hyväksymän tukikeinon. **Hyöty on todennettava, muuten valmennus jää erilaisten koulukuntien itse määrittelemäksi toiminnaksi.**

Lopuksi

- Lähtökohtaisesti paljon hyvää tarkoittavia periaatteita
- Näyttö vähäistä, nojaa terapeuttisiin menetelmiin, joita tutkittu
- Valmennuksesta on hyötyä, jos valmennettava pystyy itse tiedostamaan ja muuttamaan toimintaansa
- Tuki vanhemmille; ensisijainen vastuu ja tuki lapselle heidän kauttaan
- Koulutus on täydennyskoulutusta, ei tutkintoon johtavaa
- Valmentajien rekisterille tai osaamisverkostolle tarvetta
- Yo-sairaaloiden tehtävänä (keskittämisasetus) arvioida ja valita vaikuttavia psykososiaalisia menetelmiä ja koordinoida alueilla menetelmien osaamista. Myös sosiaalialan osaamiskeskuksella rooli.
- **Tarvitaan erilaisia tukikeinoja, jotka osin täydentävät jo käytössä vakiintuneita terapioita ja menetelmiä; valmennus on yksi laajalle levinnyt tukikeino**
  → Hyvinvointialueilla tarvitaan kuvauksia paikallisista hoitoketjuista